

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11193709>

YOSHLARDA MA'NAVYI-AXLOQIY FAZILATLARNI SHAKLLANTIRISHDA OILANING O'RNI

Abdulhayev Abdulhaq Qudratjon o'g'li

Alfraganus university o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu keng qamrovli tadqiqot oila dinamikasining yosh shaxslarning ma'naviy-axloqiy kamolotiga ta'sirini o'rganib, O'zbekiston va xorijiy davlatlarga e'tibor qaratadi. Sifatli va qiyosiy tahlil orqali u madaniy o'zgarishlarni va oilaviy kontekstda yoshlar axloqini shakllantiruvchi universal tamoyillarni yoritadi.

Kalit so'zlar: oila, ma'naviy kamolot, axloqiy shakllanish, yoshlar, O'zbekiston, qiyosiy o'rganish.

Abstract: This comprehensive study examines the influence of family dynamics on the spiritual and moral development of young people, focusing on Uzbekistan and foreign countries. Through qualitative and comparative analysis, it illuminates the cultural changes and universal principles that shape youth morality in the family context.

Key words: family, spiritual maturity, moral formation, youth, Uzbekistan, comparative study.

Аннотация: В данном комплексном исследовании рассматривается влияние семейной динамики на духовно-нравственное развитие молодежи с акцентом на Узбекистан и зарубежные страны. Посредством качественного и сравнительного анализа он освещает культурные изменения и универсальные принципы, которые формируют мораль молодежи в семейном контексте.

Ключевые слова: семья, духовная зрелость, нравственное становление, молодежь, Узбекистан, сравнительное исследование.

Kirish:

Oila yoshlarni axloqiy tarbiyalash, ularning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirishda tamal toshi bo'lib xizmat qiladi. Oilaviy dinamika va yoshlar axloqi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tushunish jamiyat farovonligi uchun juda muhimdir. Ushbu tadqiqot O'zbekiston va xorijiy mamlakatlardagi oilalarning yoshlarni ma'naviy-axloqiy kamolotini tarbiyalashdagi rolini o'rganib, madaniy o'ziga xosliklar va umuminsoniy tamoyillarni aniqlashga qaratilgan.

Oila birligi butun dunyo bo'ylab yosh shaxslarning axloqiy tarbiyasi va xarakterini shakllantirishda ajralmas poydevor bo'lib turadi. Oilaviy munosabatlar tarkibiga yoshlarning ma'naviy va axloqiy jihatlarini shakllantiradigan asosiy tamoyillar va qadriyatlar singdirilgan. Ushbu muqaddimada biz O'zbekiston va xorijiy davlatlar misollari asosida yoshlarning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini tarbiyalashda oilaning rolini qiyosiy o'rganishga kirishamiz. Ushbu qiyosiy ob'ektiv orqali biz oilaviy dinamika va yoshlar axloqi o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sirni asoslaydigan madaniy farqlarni va universal tamoyillarni ochishni maqsad qilganmiz.

Boy madaniy meros va an'analarga ega bo'lgan O'zbekistonda yoshlarning ma'naviy-axloqiy kamolotiga oilaviy ta'siri chuqurdir. O'zbekistonda oilaviy birlik an'anaviy ravishda kengayib, nafaqat oila a'zolarini, balki yaqin qarindoshlar va qarindoshlik tarmoqlarini ham qamrab oladi. Bu oila doirasida kattalarga hurmat, farzandlik mehr-oqibat, jamoa ahilligi kabi qadriyatlar yoshlikdan singdirilib, axloqiy xulq-atvor va axloqiy fikr yuritish uchun zamin yaratiladi. Bundan tashqari, asosan islom dinidan kelib chiqqan diniy ta'limotlar oilaviy munosabatlarga kirib boradi va axloqiy xulq-atvor va ma'naviy o'sish uchun rahbarlik tamoyillari bo'lib xizmat qiladi. Ko'pincha jamiyat hayotining markaziy nuqtasi bo'lgan masjid oilalar axloqiy ta'limotlarni mustahkamlaydigan va jamoaviy ibodat bilan shug'ullanadigan, oilaviy kontekstlarda ma'naviyatning ahamiyatini yanada kuchaytiradigan makonga aylanadi.

Bundan farqli o'laroq, xorijiy mamlakatlarda yoshlarning axloqiy rivojlanishidagi oilaviy rollar madaniy, ijtimoiy-iqtisodiy va diniy omillar bilan shakllangan turli xil ko'rinishlarni namoyish etadi. Individualizm va dunyoviylik bilan ajralib turadigan

G'arb jamiyatlarida oilalar axloqiy qadriyatlarni singdirish va yoshlarda axloqiy rivojlanishni ta'minlashda turli rol o'ynaydi. Ba'zi oilalar avtonomiya va tanqidiy fikrlashni birinchi o'ringa qo'yib, yoshlarni jamiyat me'yorlari va axloqiy ikkilanishlarga shubha qilishga undasa, boshqalari diniy ta'limotlar yoki madaniy an'analarga yaqindan rioya qilib, belgilangan axloqiy me'yorlarga muvofiqlik va rioya qilishni ta'kidlaydi. Bundan tashqari, ko'p madaniyatli jamiyatlarda oilaviy kontekstda turli madaniy amaliyotlar va e'tiqod tizimlarining uyg'unligi yoshlarning axloqiy rivojlanishiga murakkabliklarni qo'shib, oila rolini tushunish uchun nozik yondashuvlarni talab qiladi.

Ushbu madaniy o'zgarishlarga qaramay, turli xil kontekstlarda yoshlar axloqini shakllantirishda oilaning rolini ma'lum universal tamoyillar asoslaydi. Oila asosiy ijtimoiylashtiruvchi vosita bo'lib xizmat qiladi, unda yosh shaxslar axloqiy murakkabliklarni boshqarishni o'rganadi, hamdardlikni rivojlantiradi va halollik, halollik va rahm-shafqat kabi fazilatlarni rivojlantiradi. Sevgi, qo'llab-quvvatlash va yo'l-yo'riq bilan tavsiflangan oilaviy munosabatlar orqali yoshlar o'zlarining xatti-harakatlari va qarorlarini oilaviy doiradan tashqarida boshqaradigan axloqiy qadriyatlar va axloqiy asoslarni o'z ichiga oladi.

Ushbu qiyosiy ishga kirishar ekanmiz, madaniy kontekstlar oilaviy ta'sirning yoshlar axloqiga ta'sirini shakllantirishi mumkin bo'lsa-da, oilaning asosiy roli umumbashariy ahamiyatga ega ekanligi ayon bo'ladi. O'zbekiston va xorijiy mamlakatlardagi oilaviy dinamika va yoshlar axloqi o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni o'rganish orqali biz axloqiy rivojlanishning murakkab tomonlarini yoritishni va yoshlarning ma'naviy va axloqiy fazilatlarini tarbiyalashda oilaviy muhitning muhim ahamiyatini ko'rsatishni maqsad qilganmiz.

Metod:

Sifatli intervyu va qiyosiy tahlilni birlashtirgan aralash usullardan foydalanildi. O'zbekistonda yoshlar va ularning oila a'zolari bilan yarim tizimli suhbatlar o'tkazildi, ularda oilaning ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga ta'siri haqidagi tasavvurlar o'rganildi. Xuddi shunday, xorijiy mamlakatlardagi tegishli tadqiqotlar ma'lumotlari madaniyatlar

bo'yicha oilaviy rollarni solishtirish va taqqoslash uchun tahlil qilindi. Oila dinamikasidagi umumiylik va farqlarni va ularning yoshlar axloqiga ta'sirini aniqlash uchun tematik tahlildan foydalanildi.

Natijalar:

O'zbekistonda ma'naviy-axloqiy fazilatlarining shakllanishiga oilaviy ta'sir chuqur singib ketganligi, an'analar, diniy urf-odatlar, qadriyatlarining avlodlarga o'tishi muhim rol o'ynaganligi aniqlandi. Oqsoqollarni hurmat qilish, jamoani qo'llab-quvvatlash tarmoqlari va madaniy me'yorlarga rioya qilish yoshlar axloqini shakllantiruvchi asosiy omillar sifatida namoyon bo'ldi. Aksincha, xorijiy mamlakatlarda oilaviy rollar madaniy, ijtimoiy-iqtisodiy va diniy sharoitlarga qarab juda xilma-xil edi. Ba'zi oilalar individual avtonomiya va tanqidiy fikrlashni ta'kidlagan bo'lsa, boshqalari jamiyat normalari va diniy ta'limotlarga muvofiqlikni birinchi o'ringa qo'ygan.

Muhokama:

Qiyosiy tahlil madaniy xilma-xillikni va yoshlarning axloqiy rivojlanishida oilaning rolidagi umuminsoniy tamoyillarni aniqladi. O'zbekistonda oilaviy ta'sir ko'pincha an'anaviy va diniy urf-odatlardan kelib chiqsa-da, xorijiy mamlakatlarda dunyoviylik, multikulturalizm va individualizm ta'sirida turlicha yondashuvlar namoyon bo'ladi. Ushbu nuanslarni tushunish butun dunyo bo'ylab ijobiy yoshlar axloqini rivojlantirishga qaratilgan samarali choralar va siyosatni amalga oshirish uchun juda muhimdir.

Xulosa:

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ushbu tadqiqot O'zbekistonda ham, xorijiy mamlakatlarda ham yosh shaxslarning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirishda oilaning o'zni katta ekanligini ta'kidlaydi. Madaniy farqlar va umuminsoniy tamoyillarni tan olgan holda, jamiyatlar oilalarni axloqiy tarbiyachi sifatidagi muhim rolida yaxshiroq qo'llab-quvvatlashi va oxir-oqibatda butun dunyo bo'ylab yoshlarning gullab-yashnashiga hissa qo'shishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Cemalcilar, Z., Falbo, T., & Stapleton, L. M. (2013). Moral development in context: Situational and relational influences on moral reasoning in two cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(8), 1304-1323.
2. Garg, R., & Bahl, S. (2018). Influence of family on moral development of children. *International Journal of Indian Psychology*, 6(2), 103-111.
3. Hossain, S., Rovik, J. O., & Barber, B. K. (2019). Family values, socialization goals, and parenting practices in multicultural contexts: A scoping review of research in Asia. *Journal of Family Theory & Review*, 11(1), 44-64.
4. Muharram, S. A., & Mahmood, W. K. (2020). The role of family in moral development: A qualitative study in the Iraqi context. *International Journal of Humanities and Social Science*, 10(2), 36-42.
5. Walker, L. J., Pitts, R. C., Hennig, K. H., & Matsuba, M. K. (1995). Reasoning about morality and real-life moral problems. In N. Eisenberg (Ed.), *Social development* (pp. 227-255). Sage Publications, Inc.